

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Сумський державний університет

Науково-навчальний інститут бізнесу, економіки та менеджменту
(повна назва інституту/факультету)

Кафедра економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування
(повна назва кафедри)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

Олександра КАРІНЦЕВА

(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

«15» грудня 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістр

зі спеціальності 051 Економіка,
(код та назва)

освітньо-професійної програми Економіка та бізнес-інновації

На тему: «Економічне обґрунтування концепції управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю»

Здобувача групи Е.м-21

Золочевського Віктора Володимировича

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____
(підпис)

Золочевський В.В.

Керівник: асистент, к.е.н., доцент Павло ГРИЦЕНКО

_____
(підпис)

Суми – 2023

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ**

ЗАТВЕРДЖУЮ
**Завідувач кафедри економіки,
підприємництва
та бізнес-адміністрування**
О.І. Карінцева
«24» листопада 2023 р.

ЗАВДАННЯ
до кваліфікаційної роботи магістра

Студента групи Е.м-21, 2 курсу ННІ БІЕМ
Спеціальності 051 «Економіка»
Освітня програма «Економіка та бізнес-інновації»

Золочевський Віктор Володимирович
(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема індивідуальної роботи: «Економічне обґрунтування концепції управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю»

Затверджую наказом по СумДУ № 1443-VI від 12.12.2023 р.

Термін здачі студентом закінченої роботи: 18.12. 2023 р.

Вихідні дані до роботи теоретико-методичні підходи до оцінки та управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що підлягають розробленню):

- визначитимуть поняття інноваційно-інвестиційної діяльності, її вплив на економічні процеси в країні;
- визначити інструменти регіональної інноваційно-інвестиційної політики;
- висвітлити проблеми та перспективи регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку України;
- проаналізувати стан інвестиційного ринку України та надати рекомендації щодо покращення ситуації на основі світових практик інвестиційного регулювання;
- провести економічне обґрунтування концепції ефективного регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку України.

Перелік ілюстрацій:

- слайд 1 «Теоретичні основи інноваційно-інвестиційної діяльності»
- слайд 2 «Аналіз проблем та перспектив, оцінка інвестиційного стану в Україні»
- слайд 3 «Аналіз сучасних моделей оцінки та концепцій управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю»
- слайд 4 «Концепція ефективної інноваційно-інвестиційної моделі регіонального розвитку України»
- слайд 5 «Економічне обґрунтування концепції кластеризації в умовах регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку»

Дата видачі завдання: 24.11.2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи магістра

доц. Гриценко П.В.
(вч. звання, П.І.Б.)

Завдання прийняв(ла) до виконання: 24.11.2023 р.

_____

Анотація

Кваліфікаційна магістерська робота містить 49 сторінок тексту; 3 розділи; 6 рисунків; 9 таблиць, 3 формули, список використаної літератури містить у собі 87 джерел.

Мета роботи полягає в складанні теоретико-методичних підходів до регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку України. А також, економічному обґрунтуванні концепції управління на основі аналізу існуючих концепцій оцінки та управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю.

Для досягнення цієї мети в роботі були поставлені наступні завдання:

- визначитимуть поняття інноваційно-інвестиційної діяльності, її вплив на економічні процеси в країні;
- визначити інструменти регіональної інноваційно-інвестиційної політики;
- висвітлити проблеми та перспективи регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку України;
- проаналізувати стан інвестиційного ринку України та надати рекомендації щодо покращення ситуації на основі світових практик інвестиційного регулювання
- провести економічне обґрунтування концепції ефективного регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку України

В першому розділі «Теоретичні основи інноваційно-інвестиційної діяльності» розкриваються значення та сутність понять, вплив на економічні процеси та інструменти регіональної інноваційно-інвестиційної діяльності.

Другий розділ присвячений аналізу проблем та перспектив, оцінці стану в Україні та світовим практикам щодо інноваційно-інвестиційного розвитку, аналізу існуючих моделей оцінки та концепцій управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю.

У третьому розділі запропоновано перспективні напрямки активізації інноваційно-інвестиційної діяльності регіонів України, економічно обґрунтовано концепцію інноваційної моделі регіонального розвитку України.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інновації, концепція управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю, концепт інноваційної моделі, кластерна модель.

У дослідженні були використані наступні методи: узагальнення, аналіз, синтез, абстракція, порівняння, вимірювання, моделювання

Abstract

The qualification master's thesis consists of 50 pages of text, 3 chapters, 6 figures, 9 tables, 3 formulas, and a bibliography containing 87 sources.

The aim of the thesis is to develop theoretical and methodological approaches to the regional innovation and investment development of Ukraine. Additionally, it involves economically justifying the management concept based on the analysis of existing concepts for assessing and managing regional innovation and investment activities.

To achieve this goal, the following tasks were set in the thesis:

- Define the concept of innovation and investment activity and its impact on economic processes in the country.
- Identify the tools of regional innovation and investment policy.
- Highlight the problems and prospects of regional innovation and investment development in Ukraine.
- Analyze the state of the investment market in Ukraine and provide recommendations for improvement based on global practices of investment regulation.
- Economically justify the concept of effective regional innovation and investment development in Ukraine.

The first chapter, "Theoretical Foundations of Innovation and Investment Activity," explores the meanings and essence of concepts, their impact on economic processes, and the tools of regional innovation and investment activities.

The second chapter analyzes the problems and prospects, assesses the situation in Ukraine, and reviews global practices regarding innovation and investment development. It also analyzes existing models for assessing and concepts for managing regional innovation and investment activities.

The third chapter proposes prospective directions for activating innovation and investment activities in Ukrainian regions and economically justifies the concept of an innovative model for regional development in Ukraine.

Keywords: investment activity, innovations, concept of managing regional innovation and investment activities, concept of an innovative model, cluster model.

The research utilized the following methods: generalization, analysis, synthesis, abstraction, comparison, measurement, and modeling.

ЗМІСТ

ВСТУП	2
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	4
1.1 Інноваційно-інвестиційна діяльність як об'єкт державного регулювання.....	4
1.2 Вплив інноваційно-інвестиційної діяльності на економічні процеси	7
1.3 Інструменти державної та регіональної інвестиційної політики	10
2 ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	13
2.1 Світові практики щодо інвестиційного регулювання	13
2.2 Стан інвестиційного ринку України та рекомендації щодо покращення ситуації.	15
2.3 Аналіз сучасних методик оцінки та концепцій управління регіональної інноваційно-інвестиційної діяльності	21
3 РОЗРАХУНКОВО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНОЮ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	36
3.1. Підходи до планування інвестування інноваційної діяльності.....	36
3.2 Концепція ефективної інноваційно-інвестиційної моделі регіонального розвитку України	40
3.3 Економічне ґрунтування концепції кластеризації в умовах регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку	42
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	50

ВСТУП

У зв'язку з кризовим становищем у світовій та українській економіці більшої актуальності набуває проблема створення ефективної системи управління інноваційно-інвестиційною діяльністю. Від результату здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності на різних рівнях економіки залежить успіх розвитку економічного, політичного та соціального життя. Саме тому, сьогодні особливо важливо приділяти увагу процесам пов'язаним з інвестуванням, способам і методам його активізації, визначенням умов щодо створення сприятливої інвестиційної привабливості, залученням інвестицій та їх ефективним використанням.

Підвищення ефективності використання наявного потенціалу та сприяння залученню коштів вітчизняних і зарубіжних інвесторів в регіональну інноваційно-інвестиційну систему України є провідним фактором економічного зростання держави, в контексті сталого розвитку кожного регіону окремо та країни в цілому.

Інноваційна та інвестиційна діяльності є провідними факторами економічного та технологічного зростання у провідних країнах світу. Оскільки інвестиції є безпосереднім носієм інновацій, реалізація інноваційної політики в несприятливому інвестиційному кліматі практично неможлива.

Метою роботи є складання теоретико-методичних підходів до регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку України. А також, економічному обґрунтуванні концепції управління на основі аналізу існуючих концепцій оцінки та управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю.

В ході дослідження було поставлено і вирішено такі завдання:

- 1) визначитимуть поняття інноваційно-інвестиційної діяльності, її вплив на економічні процеси в країні;
- 2) визначити інструменти регіональної інноваційно-інвестиційної політики;
- 3) висвітлити проблеми та перспективи регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку України;

4) проаналізувати стан інвестиційного ринку України та надати рекомендації щодо покращення ситуації на основі світових практик інвестиційного регулювання

5) провести економічне обґрунтування концепції ефективного регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку України

Методи дослідження використані в роботі - узагальнення, аналіз, синтез, абстракція, порівняння були використані для побудови теоретичної бази та методології із даної проблематики;

Структура роботи. Робота має три розділи.

В першому розділі «Теоретичні основи інноваційно-інвестиційної діяльності» розкриваються значення та сутність понять, вплив на економічні процеси та інструменти регіональної інноваційно-інвестиційної діяльності.

Другий розділ присвячений аналізу проблем та перспектив, оцінці стану в Україні та світовим практикам щодо інноваційно-інвестиційного розвитку, аналізу існуючих моделей оцінки та концепцій управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю.

У третьому розділі запропоновано перспективні напрямки активізації інноваційно-інвестиційної діяльності регіонів України, економічно обґрунтовано концепцію інноваційної моделі регіонального розвитку України.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інновації, концепція управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю, концепт інноваційної моделі, кластерна модель.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Інноваційно-інвестиційна діяльність як об'єкт державного регулювання

Будь-які суб'єкти господарювання, які прагнуть економічно розвиватися, постійно стикаються з необхідністю вирішення інноваційних завдань. Очевидно, що максимізація інноваційного фактору як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі є дуже важливою умовою сталого розвитку української економіки. Це шлях, яким ідуть розвинені країни, і українське суспільство має всі передумови для подібного зростання.

Однак, незважаючи на досить високі наукові стандарти, всесвітньо відомі наукові школи, велику кількість високоосвічених фахівців у народному господарстві, Україна стикається з серйозною кризою інновацій у промисловому виробництві. Такий невтішний результат вимагає вирішення проблеми активізації інноваційної діяльності підприємств. Ключем до цього можуть стати науково обґрунтовані та розроблені питання щодо інноваційної спроможності підприємств та наявності необхідних для цього передумов.

Оскільки економічне зростання залежить від залучення та ефективного використання інвестицій, інвестиції є одним з основних показників економічного зростання країни. В економічній літературі не існує єдиного універсального визначення цього поняття. Відповідно до Закону України "Про інвестиційну діяльність", інвестиції - це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави щодо реалізації інвестицій [1].

Проаналізувавши підходи економістів до визначення поняття інвестиційної діяльності, можна виділити основні риси трактування інноваційно-інвестиційної діяльності:

Фатхутдінов розглядає інноваційну діяльність як процес, спрямований на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення та покращення продукції чи послуг. Це також включає удосконалення технологій та їх впровадження на ринках внутрішнього та

зовнішнього споживання, а також стосується інноваційно-інвестиційної діяльності [21].

Ільєнкова розширює це визначення, додавши, що інноваційна діяльність включає практичне використання наукових, науково-технічних результатів та інтелектуального потенціалу для отримання нової чи значно покращеної продукції, а також удосконалення соціального обслуговування [21].

Г. Менш розглядає інноваційну діяльність як процес, спрямований на розробку та впровадження результатів наукових досліджень або науково-технічних досягнень в новий чи удосконалений продукт чи технологічний процес, які використовуються у практичній діяльності [21].

Загалом, інноваційно-інвестиційна діяльність розглядається як інноваційна діяльність, яка пов'язана з капітальними вкладеннями в інновації. Інвестиції визначаються як довгострокові вкладення коштів у різні галузі економіки з метою отримання прибутку [21].

Інновації визначаються вищим технологічним рівнем, новими споживчими характеристиками товарів чи послуг порівняно з попереднім продуктом. Термін "інновації" застосовується до всіх нововведень, як у виробничій, так і в організаційній, фінансовій, науково-дослідній, навчальній і інших сферах, а також до будь-яких удосконалень, що призводять до економії чи витрат і створюють умови для такої економії. Інноваційний процес охоплює цикл від виникнення ідеї до її практичної реалізації.

Інвестиційна діяльність є одним з ключових факторів розвитку суспільства та гарантує економічне відтворення. Ефективність інвестиційної діяльності є запорукою економічного розвитку країни.

Інвестиційна діяльність у широкому розумінні - це будь-яка діяльність, пов'язана з вкладенням коштів в об'єкти інвестування з метою отримання прибутку. Аналогічне тлумачення міститься в Законі України "Про інвестиційну діяльність", згідно з яким "інвестиційна діяльність - це вкладення інвестицій та реалізація практичних дій, спрямованих на отримання прибутку та/або досягнення іншого корисного ефекту" [1].

Інвестиційну діяльність можна систематизувати за суб'єктами, цілями та організаціями, що її здійснюють [1]. (Рисунок 1).

Рисунок 1.1: Складові (структура) інвестиційної діяльності

У макроекономічному вимірі інвестиційна діяльність представляє собою процес створення основи для майбутнього економічного розвитку країни. Збільшення обсягів інвестицій у поточному році призводить до зростання валового внутрішнього продукту країни в майбутньому.

1.2 Вплив інноваційно-інвестиційної діяльності на економічні процеси

Характерною рисою суспільного розвитку в умовах сталого розвитку є зростання ролі фінансового сектору в економіці та його впливу на всі сфери життя. Важливу роль у фінансових відносинах відіграють інвестиції, оскільки вони є визначальним фактором економічного зростання країни.

Інвестиції, як процес вкладення капіталу з метою збільшення багатства або отримання соціальних благ, є частиною економічного процесу, оскільки виробництво, в яке вкладається капітал, є економічним процесом. Крім того, економічний лад, в якому відбуваються всі економічні процеси в суспільстві, впливає і на інвестиційний процес, визначає спосіб його функціонування, предмет інвестиційних правовідносин і, в принципі, передумови його існування. Двома основними факторами, що визначають тип економічної системи, є форма власності та форма планування, організації та координації. На перетині цих двох характеристик знаходяться ринкова система і командно-адміністративна система [4, с. 58].

Вільна ринкова економіка характеризується найвищими цінностями свободи, права приватної власності та конкуренції. У вільній ринковій економіці передбачається, що діяльність здійснюється на власний ризик і з метою реалізації власних інтересів.

Поняття "соціальна ринкова економіка" було введено в 1947 році Альфредом Мюллером-Альмаком. Ця модель покликана поєднати принцип ринкової свободи з принципом соціальної рівності. Її основними рисами є активна державна політика, яка забезпечує інфраструктуру, закони та екологічні умови для економічного зростання, а також ініціативи, спрямовані на створення підприємницьких можливостей для всіх. У цьому випадку інвестиції є засобом забезпечення загального добробуту і слугують частиною державної політики. На думку А. Шулера, існує дві форми: автократична держава загального добробуту та демократична держава загального добробуту [5, с. 59].

Перша передбачає принцип солідарності, заснований на централізованій системі розподілу. При цьому інвестування відсутнє а виробничий процес забезпечується за рахунок державних коштів або за рахунок обов'язкових відрахувань підприємств до спеціального фонду.

Другий тип є бажаним і поширеним у розвинених капіталістичних країнах. Це тип, в якому ринковий порядок функціонує безперешкодно і з деякими обмеженнями, передбаченими законодавством. У цьому випадку, коли в процесі інвестування отримується прибуток, певна його частина спрямовується в некомерційний сектор для його фінансування (культура, освіта, охорона здоров'я тощо).

За радянських часів поняття інвестиції, тобто вкладення капіталу з метою отримання прибутку, не існувало, оскільки всі підприємства були державними, а замість ринкової (конкурентної) системи застосовувалася планова система, яка передбачала прийняття рішень центральним урядом і планування використання ресурсів для виробництва необхідних товарів і послуг. Через відсутність ринкової конкуренції, обмеженість ресурсів, що надавалися центральним урядом, та суворе дотримання виробничого планування, підприємства не мали стимулів для вдосконалення виробництва та використання передових технологій. Тому така економічна ситуація не породжувала інвестицій в сучасному розумінні.

У випадку України інвестиційний процес має всі ознаки перехідної економіки з точки зору розвитку. Найбільшим і чи не єдиним притоком інвестицій в українську економіку була масова приватизація державної та комунальної власності, яка відбулася в період з 1992 по 1996 рік. Недоліком є те, що для пошуку ефективних власників приватизуються не збиткові підприємства, а прибуткові.

Останніми роками країни з перехідною економікою демонструють все більшу зацікавленість у залученні довгострокових інвестицій, особливо в реальний сектор. Також це стосується і України.

За даними Державного комітету статистики України, інвестиції в основний капітал в Україні продовжують зростати, починаючи з 1998 року.

Однак економічна ситуація в нашій країні сьогодні не є сприятливою для масштабних іноземних інвестицій. І це цілком зрозуміло. В умовах постійної політичної кризи та соціальних заворушень гучний процес приватизації не сприяє інвестиційній привабливості нашої країни. Наразі Україна не в змозі досягти прогресу в оновленні основних фондів та будівництві нових виробничих потужностей і заводів. Нові ринкові структури, що стрімко формуються на пострадянському просторі, також не сприяють стимулюванню інвестиційної активності. Це пов'язано з тим, що фінансові інститути в Україні, як і в інших країнах з перехідною економікою, почали функціонувати в умовах низької або такої, що знижується, ефективності виробництва. Згідно з досвідом економічно розвинених країн, фінансовий сектор повинен всіляко сприяти розвитку виробничих відносин. Однак у країнах з перехідною економікою фінансові установи практично не беруть участі у виробництві і впливають лише на сферу торгівлі та послуг [4, с. 66].

Поточна ситуація в Україні характеризується певним реалізмом учасників економічних відносин. Інвестиції в підприємства та будь-який інвестиційний проект здійснюються лише в тому випадку, якщо ці інвестиції забезпечують тимчасово високу віддачу. Підхід до інвестицій як до "вкладень у майбутнє" вважається не вигідним.

Підприємства та їхні менеджери часто працюють в умовах невизначеності і при прийнятті рішень щодо інвестицій орієнтуються на такі ключові показники, як ціни та рентабельність основних виробничих ресурсів. До таких секторів належать оптова та роздрібна торгівля, послуги та фінансові операції.

1.3 Інструменти державної та регіональної інвестиційної політики

Державне регулювання економіки пов'язане з виконанням державою низки притаманних їй економічних функцій, найважливішими з яких на сьогодні є забезпечення конкурентоспроможності економіки та підтримка національного виробництва, забезпечення процесу соціально справедливого перерозподілу доходів і національного багатства, згладжування впливу ділового циклу на національну економіку.

Таким чином, державне регулювання економіки - це вплив держави на процес соціально-економічного розвитку через законодавчі та адміністративні органи з метою досягнення цілей та пріоритетів національної економічної політики за допомогою відповідних механізмів.

Показники економічного і соціального розвитку України визначаються регіональними програмами розвитку національної економіки, місцевими бюджетами та передбаченими в них обсягами державного фінансування інвестиційної діяльності.

Місцеві органи влади та управління здійснюють управління державними інвестиціями, що полягає в створенні умов та безпосередньому здійсненні заходів щодо інвестування бюджетних і позабюджетних коштів.

Регулювання інвестиційної діяльності здійснюється наступним чином [6, с. 70]:

- фінансова підтримка у вигляді дотацій, субсидій, допомоги та бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей і виробничих об'єктів;
- національні норми і стандарти;
- заходи щодо заохочення та захисту економічної конкуренції;
- Націоналізація та приватизація майна;
- Визначення умов користування землею, водою та іншими природними ресурсами ;
- Цінова політика;
- Проведення державної експертизи інвестиційних програм і проектів будівництва та ін.

Інвестиційні рішення, прийняті у державному бюджеті, приймаються за принципами:

- прогнозування економічного і соціального розвитку економіки;
- планування розвитку і розміщення продуктивних сил;
- цільові науково-технічні та комплексні програми;
- дослідження техніко-економічної доцільності інвестицій [6, с. 70].

Створення сприятливих умов реалізується для інвесторів, які здійснюють інвестиційну діяльність у ключових напрямках, спрямованих на задоволення суспільних потреб. Зокрема, це охоплює соціальну сферу, технічне та технологічне вдосконалення виробництва, створення нових робочих місць для громадян, які потребують соціального захисту, впровадження новаторських відкриттів і винаходів, агропромисловий комплекс, програми ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, виробництво будівельних матеріалів, освіти, культуру, охорону навколишнього природного середовища та санітарно-епідеміологічне благополуччя населення.

Макроекономічні умови для інвестиційної діяльності створюються відповідною державною політикою, що реалізується центральними органами виконавчої влади та Національним банком України. (Рисунок 1.3)

Держава активно бере участь у інвестиційному процесі як прямим, так і непрямим шляхом [7, с. 87]. Способи впливу в Таблиці 1.3

Інвестиційна діяльність здійснюється у конкретному середовищі, яке може позитивно або негативно впливати на її ефективність.

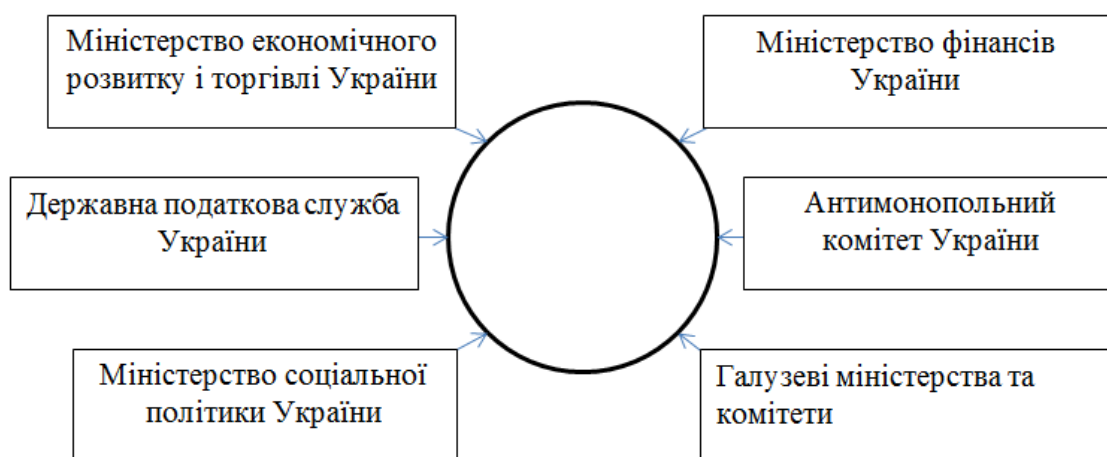

Рисунок 1.3: Органи центральної виконавчої влади що впроваджують інвестиційну політику(складено автором на основі [7])

У процесі формування регіональних інвестиційних проектів основна увага має бути приділена вибору джерел фінансування та взаємодії держави і суспільства під час їх реалізації. Ці проекти виникають в рамках інвестиційної політики, що базується на економічній стратегії та чітких цілях, які мають бути досягнуті у майбутньому. Регіональні інвестиційні проекти реалізуються обласними та місцевими радами, які виділяють кошти з обласного та місцевих бюджетів для фінансового забезпечення цих програм [11, с. 94].

Таблиця 1.3 – Способи впливу держави на інвестиційні процеси

Формування інвестиційного клімату	Регулювання умов фінансово-господарської діяльності підприємств
Створення макроекономічного інвестиційного клімату.	Податки.
Розвиток грошово-кредитної сфери.	Норми амортизації.
Стимулювання сукупного попиту через бюджетні видатки.	Охорона праці.
Розвиток і регулювання банківської діяльності.	Екологічні норми.
Підтримка інститутів інвестиційного посередництва.	Стандартизація продукції.

Джерело: створено автором на основі [7].

2 ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

2.1 Світові практики щодо інвестиційного регулювання

Варто відзначити, що у світовій практиці існують різні підходи до підтримки інвестиційної діяльності з боку держави за рівнем і формами втручання. Зокрема, виділяють державні стратегії активного втручання, децентралізоване регулювання та змішані підходи.

У цьому контексті використовуються специфічні методи державного забезпечення інвестиційної діяльності, такі як методи створення інвестиційного клімату, а також методи стимулювання попиту і пропозиції на інвестиції. [9].

(рисунок 2.1)

Рисунок 2.1: Стратегії та методи державного регулювання інвестиційної діяльності[9].

Стратегія децентралізованого регулювання характеризується непрямую участю держави в інвестиційному розвитку суб'єктів господарювання. Це означає, що управління інвестиційними процесами має низький ступінь централізації з боку держави. Держава проводить інвестиційну політику, за допомогою залучення нововведень в державному секторі. Держава створює початковий попит на нововведення шляхом виділення відповідних ресурсів.

Для реалізації цієї стратегії державою передбачені податкові пільги та інші інвестиційні послаблення.

У стратегії децентралізованого регулювання ініціатива передається суб'єктам господарювання, і держава використовує податкові та інші стимули для сприяння інвестиційному розвитку, а також створює сприятливі правові, інвестиційні та техніко-економічні умови для цієї діяльності. Ця стратегія широко використовується, зокрема, у США, Великобританії та інших країнах.

Щодо змішаної стратегії, вона в основному характерна для країн із потужним державним сектором, де держава проводить активну інвестиційну політику та здійснює пряме та непряме регулювання [10]. Щодо приватного сектора, то стратегія децентралізованого регулювання переважає, і цей підхід використовується у Франції, Швеції [11, с. 2].

В Україні спостерігаються окремі ознаки кожної з наведених стратегій, але можна стверджувати, що чистий переважаючий характер якої-небудь із цих стратегій визначити з певним ступенем достовірності складно.

2.2 Стан інвестиційного ринку України та рекомендації щодо покращення ситуації.

Україна обрала шлях до європейських стандартів, проте інвестиційна ситуація, що є одним з найважливіших мірил розвитку економіки в державі, залишається на досить низькому рівні. Ця ситуація є недопустимою тому, що інвестиції є найкращим показником зростання як більшості економічних елементів, так і рівня життя країни в цілому.

Одним з найбільш важливих аспектів розвитку національної економіки можна вважати іноземні інвестиції, що можуть стати простим і ефективним рішенням названої проблеми. Наразі майже всі галузі підприємництва зацікавлені в залученні інвестиційних коштів

Насамперед визначимось з поняттям «іноземні інвестиції». Згідно Закону України «Про режим іноземного інвестування» «іноземні інвестиції» в Україні визначаються як цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [13]

Згідно Л. М. Алексеєнко та М. М. Назарова, основними негативними моментами, що обумовлюють низькі показники активності іноземних інвесторів є наступні [14]:

1. Великі ризики щодо виникнення сильної дестабілізації курсу, що унеможливають довгострокове прогнозування, яке є базою для визначення ризиковості інвестицій.

2. Невигідні невивідні умови довгострокового кредитування та інші проблеми банківської сфери. Стабільна та ефективна банківська система – перша річ, що цікавить інвесторів, при бажанні інвестувати в країну.

3. Низькі показники сфери малого бізнесу у частці загального ВВП України (близько 5%), що демонструють недостатнє фінансування та неправильну політику уряду щодо цього сектору економіки.

4. Тенденція до зниження прибутку українськими підприємствами;

5. Вузька сфера інвестування для середніх інвесторів та поганий розвиток венчурного підприємництва;

6. Незручне законодавства, що є непривабливим для залучення коштів, оскільки не створює вигідних умов для провадження інвестиційної діяльності закордонними інвесторами.

Новим фактором, що впливає на рівень ділової активності та інвестиційний клімат в Україні, стало повномасштабне вторгнення РФ у 2022. Інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України, розрахований Європейською Бізнес Асоціацією (рис. 2.2.1), в перше півріччя 2022 року знизився на пів пункту та дорівнював 2,17 балів з 5-ти можливих, що стало найнижчим значенням з часів 2013 року. Схожі падіння Індексу відбувались впродовж активної фази Коронавірусу (2.4 бали) та за часів Євромайдану (1.8 балів), проте, важливо зазначити, що одразу після Революції гідності Індекс показав різкий стрибок та стабільне зростання, тож маємо надію на аналогічну динаміку по завершенню війни.

На основі результатів опитування інвесторів щодо інвестиційного клімату, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією, були отримані наступні висновки [22]:

У першій половині 2022 року 79% інвесторів відзначили негативну динаміку, тоді як 17% вважають, що діловий клімат залишився без суттєвих змін.

Незважаючи на військовий конфлікт, 91% компаній, що входять до Асоціації, планують продовжувати свою діяльність на ринку України, а 55% мають намір інвестувати в Україну, навіть у період воєнного стану. Зокрема, вищі керівники розповідають про наміри інвестувати в аграрну сферу, енергетику, ІТ та телекомунікації, будівництво, фармацевтику, FMCG, нерухомість та інші галузі.

Відповідно до опитувань бізнес-лідерів, військова агресія росії проти України займає перше місце серед чинників що негативно вплинули на інвестиційний клімат, на другому - корупція, третє місце зайняла слабка судова

система. Мінімальний вплив, за думкою опитуваних, у першій половині чинив вплив Covid-19.

Рисунок 2.2.1 Індекс інвестиційної привабливості України. Перша половина 2022

Джерело: Європейська Бізнес Асоціація [22]

За весь час розрахунків, що почались з 2008 року, Україна жодного разу не дісталась позначки у 4 бала, з якої починається позитивна зона.

В порівнянні з періодом першої половини 2022 року, оцінка динаміки в другій половині 2022 дещо пом'якшилась (рис.2.2.2). Хоча 45% відмічають негативну динаміку, 33% вважають, що діловий клімат залишається без суттєвих змін, а 22% повідомляють про його поліпшення. Протягом наступних шести місяців 32% очікують подальшого погіршення ситуації, а 46% вважають, що інвестиційний клімат залишиться практично незмінним. В той час як 22% топ-менеджерів прогнозують покращення ситуації у першій половині 2023 року. Найбільш популярними галузями для інвестицій залишаються сільське господарство, ІТ, фармацевтика, транспорт та FMCG. Також виникають підприємці, які мають намір інвестувати в військово-оборонну сферу. Серед небагатьох позитивних змін бізнес-лідери високо оцінили присвоєння Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, скасування мит і квот на український експорт та "транспортний безвіз" з ЄС [22].

Рисунок 2.2.2 Індекс інвестиційної привабливості України. Друга половина 2022

Джерело: Європейська Бізнес Асоціація [22]

Немаловажливим для інвестиційного ринку України також є інфляційний тиск. Згідно Інфляційного звіту Національного банку України на квітень 2023 року, упродовж I кварталу 2023 року зростання споживчих цін сповільнилося до 21.3% р/р. Знижувався і фундаментальний інфляційний тиск – зростання базового ІСЦ сповільнилося до 19.8% р/р [23].

Причинами до сповільнення інфляції стали:

- покращення ситуації в енергетиці унаслідок більш теплої погоди ніж очікувалось
- поліпшення інфляційних очікувань
- сприятлива ситуація на готівковому сегменті валютного ринку, у тому числі завдяки вжитим НБУ заходам
- незмінні тарифи на послуги ЖКГ.

Крім того, відсутність монетизації дефіциту бюджету позитивно позначилася на інфляційних очікуваннях. За результатами опитувань щодо ділових очікувань підприємств у першому кварталі 2023 року спостерігалось послаблення впливу на формування очікувань щодо цін на товари та послуги з боку більшості основних чинників, таких як "курс гривні до іноземних валют",

"ціни на енергоносії", та "ціни на сировину та матеріали". Це, зокрема, було результатом значно кращої, ніж очікувалося, ситуації в енергетичному секторі та високої адаптивності українського бізнесу до складних умов. Однак дефіцит електроенергії все ще вніс позитивний внесок в інфляцію через відображення витрат бізнесу на закупівлю резервного обладнання та енергоресурсів у собівартості товарів та послуг.

У поточному році очікується, що інфляція зменшиться до 14.8% річного темпу передусім через жорсткі монетарні умови, сповільнення світової інфляції та стриманого внутрішнього попиту, включаючи повільне відновлення доходів населення. Ці самі чинники сприятимуть і зниженню базової інфляції до 12.5% річного темпу у 2023 році.

Рекомендаціями щодо покращення ситуації з іноземним інвестуванням в Україну можуть бути:

1. Насамперед досягнення макроекономічної стабільності, що без сумніву призведе до покращення економічної ситуації в цілому. Рівень інфляції у близько 15% зменшує інвестиційну привабливість, навіть незважаючи на всі потенційні фактори, що викладені вище.

2. Створити чітке правове поле для сприяння економічного розвитку, що не буде постійно змінюватись, тим самим піддавати ризику іноземних інвесторів. Також забезпечити правовий захист іноземних інвестицій з боку уряду. Якщо інвестори матимуть змогу знизити свої ризики, маючи державні гарантії, це сприятиме формуванню лояльності щодо вливання інвестицій в Україну.

3. Створити сприятливі умови для росту числа та частки доходів від малого та середнього бізнесу, задля полегшення входу на ринок України нових підприємств [24].

4. Подолати корупцію, один з найбільш важливих критеріїв, що наразі відвертає будь-які інвестиції до країни.

Описані рекомендації мають загальний характер та вимагають деталізації і розробки чіткого плану дій, щоб виконати всі зазначені пункти.

Окрім того не слід забувати про створення привабливого інвестиційного клімату всередині країни, оскільки система регулювання умов інвестиційної діяльності не є сталою, а постійно вимагає трансформації в залежності від. З метою активізації інвестиційного попиту, держава може використовувати традиційні методи, які є загальноприйнятими у світовій практиці[35]. Серед них:

- Збільшення державних витрат.
- Зменшення податків.
- Зниження процентної ставки за кредитами.
- Збільшення грошової маси в обігу.
- Втручання в ринок цінних паперів. [35].

2.3 Аналіз сучасних методик оцінки та концепцій управління регіональної інноваційно-інвестиційної діяльності

Всеохоплююче реформування системи управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю потребує, насамперед, впровадження якісної регіональної політики, що покликана поєднати завдання модернізації економіки країни із завданнями забезпечення комплексного збалансованого розвитку регіонів. Об'єм накопичених в Україні соціально-економічних проблем, що пов'язані з розвитком регіонів, вимагають комплексних інноваційних підходів, запровадження дієвих управлінських рішень, оновлення механізмів та інструментів стимулювання розвитку.

Для цього, на думку автора, доцільно буде провести порівняльний аналіз існуючих концепцій управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю. Подібний розгляд може допомогти як у загальному розумінні актуальних проблем та перспектив формування регіональної політики з точки зору інноваційно-інвестиційної діяльності, так і майбутній розробці конкретизованої концепції модернізації системи управління економічним розвитком регіонів.

Існують декілька методик оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу регіону.

Однією них є система розрахунків інтегральних показників інвестиційної привабливості, що проводиться на основі підсумовування добутків рангових значень кожного синтетичного показника на його значущість. За даними розрахунків визначається конкретне місце регіону в загальному складі регіонів України. На рейтинговому підході базуються методики, запропоновані Д. М. Стеченком [24], С. П. Сонько, В. В. Кулішовим та В. І. Мустафіним [25], Інститутом Реформ, «SOCIS Gallup International», а також зарубіжні методики, які застосовуються для аналізу інвестиційної привабливості країн та територій (World Bank, Institutional Investor [26], Euromoney [27], Business Environment Risk Index (BERI), Moody's Investor Service [28]).

Рейтинговий підхід передбачає встановлення кількісного взаємозв'язку між узагальненим показником оцінки привабливості інвестицій для регіонів України та результативністю інвестицій у кожному регіоні. Результативність інвестицій характеризується показником рентабельності власного капіталу, що у даному контексті функціонує як еквівалент суми інвестицій у основні фонди, оборотні засоби та нематеріальні активи. За цією стратегією всі регіони України групуються в чотири категорії інвестиційної привабливості: пріоритетної, достатньо високої, середньої та низької. Загальна характеристика привабливості інвестицій для регіонів України, крім того, враховує рекомендації, що диференціюються за макрогалузевими напрямками інвестування. Фактори, що визначають привабливість регіону для здійснення комерційної діяльності та залучення інвестицій, розподілені за три рівні. До першого рівня входять історичні та природні фактори, такі як ступінь "столичності", природний потенціал, рівень розвитку соціально-культурної сфери та інноваційний клімат. Другий рівень факторів комерційної привабливості включає структурні елементи, що розглядають зазначені умови (фактори першого рівня): характеристики різних інфраструктур (інженерної, транспортної, комунікаційної) та правового поля, а також якість здійснених ринкових перетворень. Фактори третього рівня представлені системою цін на ключові ресурси регіону, такі як земля, нерухомість, матеріально-технічні ресурси та інше. Враховуючи статистичні та експертні оцінки, деякі методики передбачають, з одного боку, аналіз інвестиційного потенціалу, тобто масштабів бізнесу, які регіон готовий прийняти, з іншого боку – рівень інвестиційного ризику, тобто ступінь ризику, пов'язаного з розгортанням цього бізнесу.

Розглянемо деякі з методик більш детально.

Оцінка інвестиційної привабливості регіону визначається через інтегральний показник, що базується на п'яти групах синтетичних показників:

1) економічний розвиток регіону (вага регіону у валовому внутрішньому продукті та валовому національному продукті; обсяг промислової продукції на душу населення; рівень самозабезпечення основними продуктами харчування;

середня заробітна плата; обсяг та динаміка капітальних вкладень на одного жителя; кількість підприємств усіх форм власності; відсоток збиткових підприємств серед функціонуючих);

2) розвиток інвестиційної інфраструктури регіону (кількість будівельних компаній усіх форм власності; обсяг місцевого виробництва основних будівельних матеріалів; виробництво енергетичних ресурсів на душу населення; щільність залізничних та автомобільних доріг із твердим покриттям на 100 км території);

3) демографічні характеристики регіону (відсоток населення території у загальній кількості жителів країни; співвідношення міського та сільського населення; відсоток зайнятого населення у суспільному виробництві на підприємствах усіх форм власності; рівень кваліфікації працівників у суспільному виробництві);

4) розвиток ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону (відсоток приватизованих підприємств серед загальної кількості комунальних; відсоток підприємств недержавної власності серед загальної кількості виробничих підприємств території; кількість спільних компаній із зарубіжними партнерами; кількість банківських установ (включаючи філії); кількість страхових компаній (і їх представництв); кількість товарних бірж на території);

5) ризики кримінальності, екології та інші (рівень економічних злочинів на 100 тис. жителів; відсоток підприємств зі шкідливими викидами, що перевищують гранично допустимі норми; середній радіаційний фон у містах; відсоток незавершених будівельних об'єктів за останні 3 роки) [29].

Д. М. Стеченко також використовує методика О.І. Бланка для розрахунку інвестиційної привабливості регіону, але з особливістю врахування ступеня важливості (у відсотках) кожної з п'яти груп синтетичних показників. Ці групи та їх ваги визначаються наступним чином: рівень загальноекономічного розвитку – 35%; розвиток інвестиційної інфраструктури – 15%; демографічна характеристика – 15%; розвиток ринкових відносин і комерційної інфраструктури – 25%; ризики криміногенних, екологічних та інших – 10% [29].

К. Д. Гурова внесла пропозиції щодо розширення процедури ранжирування регіонів, використовуючи їхній потенціал з урахуванням критеріїв ефективності і ризику. У своїй методиці вона використовує один найбільш узагальнюючий та важливий аналітичний показник, додаючи йому роль групової характеристики, замість синтетичних показників. Для оцінки майнового стану виробничого призначення використовується показник оновлення основних виробничих фондів; для рентабельності виробництва і продукції – коефіцієнт прибутковості реалізованої продукції; для оборотності капіталу – показник кількості оборотів вартості всіх активів; для оцінки ринкової активності регіонів – обсяг ринкового товарообігу на душу населення, фінансової стійкості регіонів – співвідношення позикових і власних засобів, ліквідності – показник ліквідності балансу [29].

CAIB Securities використовує власну оцінку інвестиційної привабливості регіону, де основні фактори включають інвестиційний потенціал та ризик для інвесторів, що працюють у даному регіоні.

Згідно з методикою, розробленою Держкомстатом України, оцінка інвестиційної привабливості регіону проводиться на основі таких показників:

- 1) Інвестиції в основний капітал на одну людину середньорічної чисельності населення (грн).
- 2) Інвестиції в житлове будівництво на одну людину середньорічної чисельності населення (грн).
- 3) Обсяг ВВП на одну людину середньорічної чисельності населення (дол. США).
- 4) Зміна обсягу ВВП на одну людину середньорічної чисельності населення (дол. США).
- 5) Густота автомобільних шляхів загального користування з твердим покриттям (км на 1000 км² території).
- 6) Обсяг експорту товарів на одну людину середньорічної чисельності населення (дол. США) [29].

Міжнародні методики, такі як Institutional Investor, Euromoney, Business Environment Risk Index (BERI), Transparency International, Moody's Investor

Service, оцінюють інвестиційну привабливість переважно на макrorівні, з використанням опитувань суб'єктів економічної діяльності. Оцінки базуються на групах показників, таких як політико-правове середовище, економічне середовище, ресурси та інфраструктура, соціально-культурне середовище та екологія [29].

Наприклад, рейтинг Institutional Investor оцінює перш за все кредитоспроможність країни, складаючи його експерти кожні півроку на основі комплексного показника, який враховує платоспроможність та інвестиційну привабливість. Рейтинг Euromoney враховує ринкові (40%), кредитні (20%) та політико-економічні (40%) показники. Рейтинг BERI оцінюється на основі показників, таких як політична стабільність, відношення до іноземних інвесторів, девальвація, платіжний баланс, націоналізація та бюрократизація, можливості укладання контрактів, рівень заробітної плати, продуктивність та умови праці [26].

Методика World Bank передбачає оцінку інвестиційної привабливості регіону на основі опитування топ-менеджменту провідних підприємств. Опитування спрямовано на визначення факторів, які є перешкодами для ведення бізнесу в регіоні та їх вплив. Методика включає групи показників, такі як загальні показники, інфраструктура, фінанси, державна політика та послуги, вирішення спорів та злочинність, потенціал та інновації, трудові відносини.

Основні класифікаційні ознаки охоплюють систему показників, які можна згрупувати як:

- 1) Показники загальноекономічного розвитку.
- 2) Показники потенціалу регіону.
- 3) Показники ризиків.
- 4) Показники сприятливості (несприятливості) усіх вищезазначених факторів [14].

Аналіз існуючих концепцій є ключовим фактором для успішної розробки автором власної концепції управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю. Всеохоплюючий аналіз дозволить використати напрацювання провідних вчених-економістів, виокремити актуальні провідні підходи та

сконцентруватися на виправленні існуючих недоліків. З цією метою, автором було обрано до аналізу концепцію створення регіональних і міжрегіональних кластерів для покращення управління регіонального фінансово-економічного стану, зокрема і інноваційно-інвестиційної діяльності, за авторством колективу під керівництвом доктора наук з державного управління, професора публічного адміністрування, Білої Світлани Олексіївни.

В якості підтвердження актуальності роботи, наполягається на тому що пошук і впровадження інноваційних підходів до регіонального розвитку є актуальною вимогою сучасності, врахуванням раціонального використання наявних ресурсів на місцевому рівні, оптимального використання потенціалу внутрішнього ринку та стимулювання ініціатив підприємництва та громадськості для ефективного господарювання. Впровадження інноваційних підходів до регіонального розвитку, а також встановлення ефективного діалогу на рівні "держава – регіон – громада" допоможе вирішити завдання розблокування процесів соціально-економічного зростання на регіональному рівні. Це є основою для досягнення динамічного, збалансованого розвитку регіонів та підвищення рівня добробуту громадян України. Пошук і впровадження інноваційних підходів до політики розвитку регіонів є важливим елементом модернізації внутрішньої політики та є умовою забезпечення економічної та соціальної єдності, підвищення конкурентоспроможності та процвітання України у XXI столітті. [30].

На погляд Білої С.О., термін "кластер" в інституційно-правовому вимірі вказує на спеціальний режим господарювання, який передбачає тісну взаємодію підприємницьких структур регіонального або міжрегіонального рівнів з органами місцевої влади, науковими та освітніми установами, громадськими організаціями з метою підвищення прибутковості виробництва, конкурентоспроможності продукції та послуг, а також сприяння соціально-економічному розвитку регіону. Використання кластеризації, як це відзначається в країнах-членах ЄС, призводить до підвищення конкурентоспроможності економіки як на рівні регіонів, так і національному рівні.

Цей інноваційний механізм передбачає не лише формальне партнерство, таке як спільне формування стратегій регіонального розвитку, але й неформальне, як, наприклад, взаємодія між учасниками кластера. Кластеризація володіє значним потенціалом для впровадження інновацій, підвищення технологічного рівня виробництва та підвищення конкурентоспроможності.

Розширення взаємодії між регіонами в економічній, торговельній, науково-технічній та культурній сферах може породити трансформації в соціально-економічному просторі як окремих областей, так і країни в цілому. Ось кілька варіантів вираження цієї ідеї:

1. Збільшення конкурентоздатності регіональної продукції та утворення стійких конкурентних позицій на ринках інших територій.
2. Розширення сфери збуту місцевих продуктів та виробів на регіональному рівні.
3. Зменшення тиску на державний бюджет при вирішенні системних проблем внутрішнього розвитку регіонів.
4. Реконструкція інфраструктури малих населених пунктів та підтримка їхнього відродження.
5. Активізація процесів самоорганізації та соціальної активізації громад, зокрема малих місцевостей, для забезпечення сталого розвитку.
6. Посилення взаємодії між підприємствами та органами влади на регіональному рівні.
7. Реалізація національних проектів та збільшення інвестицій для раціонального використання ресурсів на місцевому рівні.
8. Впровадження наукових та інноваційних розробок в сфері виробництва.
9. Зменшення економічного розриву між регіонами через активізацію міжрегіональних інвестицій.
10. Розширення обсягів міжрегіонального товарообороту.
11. Створення нових робочих місць та підвищення рівня зайнятості.

12. Покращення житлово-комунального господарства та соціальної інфраструктури.

13. Зміцнення економічної єдності країни.

14. Формування економічних об'єднань на регіональному рівні.

Такий підхід може сприяти інноваційному і стійкому розвитку регіональних груп та країни в цілому.

Необхідність сприяння інноваційному розвитку регіонів виникає з потреби оптимізації просторових господарських характеристик країни, врахування особливостей розміщення ресурсів та відповідь на загальні та унікальні потреби населення. Цей підхід передбачає стратегічне бачення перспектив економічного зростання, ідентифікацію внутрішніх проблем та перешкод для розвитку, а також оцінку потенціалу наявних регіональних ресурсів.

Інноваційність у регіональному розвитку варто реалізовувати через наступні аспекти описані в Таблиці 2.3.1

Таблиця 2.3.1 – Аспекти регіонального розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності

Використання каталізаторів і мультиплікаторів регіонального розвитку	Сприяння та підтримка ініціатив, які можуть виступити каталізаторами позитивних змін у регіоні. Розробка стратегій, спрямованих на збільшення впливу мультиплікаторів розвитку на регіональному рівні.
Мотивація регіонів до саморозвитку та диверсифікація сфер економічної активності	Сприяння та підтримка ініціатив, які можуть виступити каталізаторами позитивних змін у регіоні. Розробка стратегій, спрямованих на збільшення впливу мультиплікаторів розвитку на регіональному рівні
Подолання патерналістських очікувань та мінімізація дотацій	Запровадження механізмів, спрямованих на стимулювання самостійності та ефективності регіонів. Реформування системи фінансування, спрямоване на зменшення дотацій та створення умов для власного економічного розвитку
Посилення внутрішньої мотивації на регіональному рівні	Створення програм та ініціатив для підвищення соціально-економічної свідомості та мотивації населення. Забезпечення прозорості та доступності інформації щодо переваг і можливостей регіонального розвитку
Створення ефективних господарських структур	-Розвиток інструментів та організацій, спрямованих на підтримку підприємництва та інновацій в регіонах. Сприяння створенню конкурентоспроможних виробничих систем
Розвиток інфраструктури та забезпечення сприятливих умов для інвестицій	Сприяння створенню та підтримці ключових інфраструктурних об'єктів. Максимізація зусиль для створення привабливого інвестиційного клімату.

Джерело: Створено автором на основі [30].

Команда науковців в голові з Білою О.С вважають, що міжрегіональне співробітництво в Україні є важливим інструментом для досягнення економічного, соціального та культурного розвитку.

Економічна та соціальна необхідність цього співробітництва обумовлена рядом чинників, які сприяють згуртуванню регіонів та спільному вирішенню їхніх завдань наведені в Таблиці 2.3.2

Таблиця 2.3.2 – Способи реалізації регіональної інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні

Виробничо-коопераційні зв'язки	Розвиток виробничо-коопераційних відносин між підприємствами регіональних господарських систем сприяє трансформації економічних інтересів регіонів та створює умови для спільного економічного простору
Транспортні мережі	Об'єднані транспортні мережі обумовлюють спільні завдання розвитку транспортної та обслуговуючої інфраструктури. Спільна реалізація проектів з розвитку транспорту важлива для покращення логістики та забезпечення мобільності.
Природокористування та екологія	Спільне природокористування та рішення екологічних проблем стають важливими завданнями міжрегіонального співробітництва, що вимагає спільних зусиль для збереження довкілля та природних ресурсів.
Демографічний взаємовплив	Висока щільність соціальних контактів через демографічний взаємовплив створює умови для розвитку спільних ініціатив у сфері освіти, охорони здоров'я та інших соціальних питань.
Спільність етнокультурних та релігійних традицій	Подібність та єдність етноісторичних, релігійних та культурних традицій є важливим фактором для формування спільної ідентичності та підтримки культурного обміну.

Джерело: Створено автором на основі [30].

Управлінська необхідність міжрегіонального співробітництва виникає із потреби збереження та консолідації єдиного економічного простору в межах країни. Це дозволяє вирішувати внутрішні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів без адміністративного впливу вищих органів управління та на основі раціонального використання місцевих ресурсів.

До пріоритетних напрямків міжрегіонального співробітництва в Україні можна віднести освоєння природних ресурсів, генерацію та транспортування енергії, розвиток транспортної інфраструктури, формування ринків, розв'язання екологічних та соціальних проблем, створення спільних туристичних продуктів, науково-технічне співробітництво та інноваційну інфраструктуру. Міжрегіональне співробітництво також сприяє активізації суспільних, гуманітарних, соціальних та культурних зв'язків між громадами різних регіонів.

Проте, за думкою досліджуваних авторів під керівництвом Білої О.С., в Україні існує низка проблем, що перешкоджають поширенню позитивного досвіду міжрегіонального співробітництва, більшість з них описані в Таблиці 2.3.3

Таблиця 2.3.3 – Проблеми що перешкоджають поширенню позитивного досвіду міжрегіонального співробітництва в Україні

Експортна орієнтованість економіки	Значна експортна орієнтованість економіки регіонів, особливо промислових, може створювати дисбаланс у розподілі економічних вигід між регіонами, а також залежність від зовнішніх ринків
Низька інтенсивність господарських зв'язків	Обмежена економічна зацікавленість підприємств у формуванні зв'язків всередині країни і низька інтенсивність господарських зв'язків призводять до обмеженого міжрегіонального обороту.
Локалізація центрів економічного зростання	Центри економічного зростання зосереджені в промислових містах та фінансових центрах, що може призводити до відсутності рівноваги та нерівномірного розвитку регіонів.
Обмежений внутрішній споживчий попит	Падіння платоспроможності населення та обмежений внутрішній попит обмежують внутрішній ринок і можливості регіонального розвитку.
Несприятливий інвестиційний клімат	Слабкий інвестиційний клімат у більшості регіонів, нераціональне використання інструментів стимулювання інвестицій та високі трансакційні витрати можуть стримувати розвиток міжрегіональної інвестиційно-виробничої співпраці.
Недостатнє інформаційне висвітлення	Недостатня інформаційна прозорість та висвітлення можливостей регіонів, зокрема їхнього потенціалу та інновацій, у загальнонаціональному інформаційному просторі.
Відсутність стратегій міжрегіонального співробітництва	Відсутність чітких позицій щодо міжрегіонального співробітництва у стратегіях багатьох областей та недостатнє уведення цього аспекту у середньострокові стратегії регіонального розвитку.
Нормативно-правова база та інституційне забезпечення	Недосконалість нормативно-правової бази міжрегіонального співробітництва та відсутність належного інституційного забезпечення можуть ускладнювати координацію та реалізацію спільних проектів.
Інституційна невизначеність	Загальна інституційна невизначеність у сфері розроблення та реалізації регіональної політики України може створювати труднощі у визначенні конкретних механізмів та інструментів міжрегіонального співробітництва

Джерело: Створено автором на основі [30].

Нова державна регіональна політика, орієнтована на формування регіональних та міжрегіональних кластерів в Україні, має досить багато переваг (Таблиця 2.3.4)

Таблиця 2.3.4 Ключові переваги політики орієнтованої на формування регіональних та міжрегіональних кластерів в Україні

Зміцнення співробітництва між бізнесом, наукою та державою	Заснування кластерів створює сприятливі умови для тісного співробітництва між бізнесом, науковими установами та державою. Участь держави на початкових етапах та активна участь науково-дослідних інститутів сприяють формуванню цього партнерства
Зростання ефективності роботи компаній	Кластери надають компаніям можливість швидшого доступу до ресурсів, знань, інноваційних технологій і постачальників. Це також призводить до зменшення транзакційних витрат і підвищення ефективності виробничих процесів.
Активізація інноваційної діяльності компаній	Утворення кластерів сприяє активізації інноваційної діяльності компаній через ефект переливу та збільшення контактів між учасниками кластера. Це сприяє створенню та поширенню нових ідей і технологій
Підвищення рівня інвестиційної привабливості	Кластери, як зосереджені структури, підвищують рівень довіри інвесторів завдяки розвиненим мережевим структурам. Державна участь у кластерних ініціативах та гарантії для інвесторів сприяють підвищенню інвестиційної привабливості регіонів та країни.
Пришвидшення темпів створення та розвитку нового бізнесу	Кластери створюють сприятливі умови для розвитку нових компаній шляхом налагодження зв'язків із партнерами у межах кластера, що дозволяє їм розвиватися в більш вигідних умовах.
Формування замкнутого виробничого циклу	Створення кластерів сприяє формуванню замкнутого виробничого циклу у межах країни, оскільки вони дозволяють розвивати ланки, які раніше можливо було вирішити лише за кордоном. Це сприяє розвитку імпортозаміщення та збільшенню доданої вартості продукції.

Джерело: Створено автором на основі [30].

Загальною метою цієї стратегії є створення синергетичного ефекту, який сприятиме соціально-економічному зростанню не лише на регіональному, але і на національному рівнях.

Дані про кластерні ініціативи вказують, що практично всі регіони України взяли участь у розвитку кластерів, охоплюючи різні види економічної діяльності. Деякі з цих ініціатив включають:

- Туристично-рекреаційна сфера в Хмельницькому, Одеському, Черкаському та Львівському регіонах.
- Харчова промисловість в Полтавському, Запорізькому, Хмельницькому, Одеському, Донецькому, Вінницькому, Харківському регіонах.
- Машинобудування в Одеському, Миколаївському, Запорізькому, Донецькому, Харківському та Закарпатському регіонах.
- Сільське господарство в Дніпропетровському, Сумському, Вінницькому, Харківському та Чернівецькому регіонах.
- Транспортно-логістична галузь в Одеському, Херсонському, Черкаському та Харківському регіонах.
- Та інші галузі, такі як деревообробна промисловість, легка промисловість, рибальство та рибне господарство, будівництво, альтернативна енергетика, металургія, електроніка, нанотехнології, інформаційні технології

Важливо відзначити, що більшість українських кластерів, більшість яких ще на стадії становлення, показують зацікавленість компаній у створенні регіональних бізнес-мереж та формуванні кластерної політики на державному рівні, цьому заважають чинники продемонстровані в Таблиці 2.3.5.

Таблиця 2.3.5 – Чинники, що вказують на складність і виклики у процесі впровадження кластерної моделі розвитку в Україні

Відсутність довіри	Недостатній рівень довіри між органами державної влади та бізнесом може ускладнювати співпрацю та реалізацію спільних проектів.
Відсутність державної підтримки	Низький рівень підтримки кластерних ініціатив з боку держави може створювати перешкоди для їхнього становлення та розвитку
Слабкість кластерів	Низька конкуренція на внутрішньому ринку, відсутність агресивних постачальників і вимогливих споживачів можуть призвести до слабкості кластерів.
Брак іноземних інвестицій і венчурного капіталу	Відсутність іноземних інвестицій та венчурного капіталу позбавляє кластери важливого ресурсу для розвитку, який є типовим для розвинених країн.
Недосконалість законодавчої бази та бюрократичні перешкоди	Недостатня законодавча база та велика бюрократія можуть гальмувати розвиток кластерів та підприємництва.
Непослідовність стратегій через нестабільність політичної ситуації	Нестабільність політичної ситуації може впливати на непослідовність та ефективність реалізації довгострокових стратегій.
Відсутність єдиної інформаційної бази	Необхідність єдиної інформаційної бази стосовно наявних та потенційних кластерів важлива для забезпечення розуміння громадськістю переваг кластерних об'єднань.

Джерело: Створено автором на основі [30].

Створення сприятливого макроекономічного, інформаційного та правового середовища є ключовим для успішного розвитку кластерів. Також важливо побудувати надійну інформаційну платформу, яка сприятиме розвитку кластерів, проводити систематичний аналіз та коригування кластерної політики, а також об'єднувати зусилля держави, приватного сектору та громадських організацій для сприяння розвитку регіональних та міжрегіональних кластерів в Україні.

3 РОЗРАХУНКОВО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНОЮ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

3.1. Підходи до планування інвестування інноваційної діяльності

У процесі інноваційного розвитку важливо активно управляти ризиками та забезпечувати ефективний контроль за процесом. Залучення нових інвесторів та партнерів також вимагає постійної уваги. Для успішної інноваційної діяльності важливо підтримувати соціальні та економічні реформи, а також розвивати освіту та кваліфікації населення [53,54,55,58,61,64,65,66].

Інноваційний розвиток є ключовим інструментом для підвищення конкурентоспроможності національної економіки та досягнення сталого розвитку країни. Розв'язання економічних проблем можливе завдяки використанню існуючих технологій та методів, зосереджених на розвитку людського капіталу.

У розвинених країнах фінансування досліджень та розвитку коливається від 1% до 3% ВВП і здійснюється через дослідницькі центри приватних підприємств, фінансовані приватним сектором та підтримані державними системами освіти, інфраструктури та економічних стимулів. Компанії венчурного капіталу грають важливу роль у ризикованому інвестуванні в інноваційні проекти.

Управління ризиками може бути забезпечене чітким визначенням цілей та пріоритетів розвитку, залученням експертів та використанням відповідних інструментів. НДДКР повинна взаємодіяти між наукою, технологією та ринком, а її розвиток залежить від швидкості комерціалізації технологій та їх прийняття ринком.

Розвиток НДДКР вимагає комплексного підходу, що охоплює фінансування, наукові дослідження, розвиток людського капіталу, управління проектами та взаємодію з ринком. Організаційні структури, такі як Фонд початкового фінансування, бізнес-інкубатори, державні венчурні фонди, універсальні інститути підтримки інновацій, державні технологічні агентства та

консалтингові компанії з інновацій, грають ключову роль у сприянні розвитку інновацій.

Взаємодія в процесі розвитку науки та технологій та їхнє комерціалізування визначають, наскільки успішною може бути реалізація інновацій. Ключовими факторами для прогресу у науково-дослідницько-конструкторській роботі (НДДКР) є підвищення якості та кількості людського капіталу. Важливими компонентами цього процесу є освіта та підвищення кваліфікації, накопичений досвід у роботі в НДДКР та повертання талановитих фахівців.

Ефективне управління інноваційними проектами грає значущу роль у розвитку НДДКР. Це включає правильне визначення цілей і пріоритетів проектів, залучення експертів для їхнього аналізу та підтримки, забезпечення адекватного фінансування та адміністративної підтримки, а також ефективний моніторинг та контроль за ризиками проектів.

Сучасні організаційні структури, спрямовані на розвиток інновацій, розглядають кілька ключових моделей. Наприклад, Фонд початкового фінансування (TEKENS, Фінляндія) використовує аналітичний підхід для визначення перспективних проектів на ранній стадії, фінансує їх та надає організаційну підтримку. Бізнес-інкубатори (KAIST, ETRI, Корея) надають послуги стартапам на етапі до комерціалізації, забезпечуючи необхідними ресурсами для розвитку інноваційних проектів. Державні венчурні фонди (SBIC, США) слідкують за компаніями від початку до виходу на ринок, фінансують їх, залучають нових інвесторів та беруть участь у їхньому управлінні.

Універсальні інститути підтримки інновацій (Avanchi Program, Мексика) пропонують підтримку на різних етапах інноваційного процесу та володіють власними дослідницькими центрами для розробки інновацій та обміну їх результатами з бізнес-середовищем.

Державні технологічні агентства (NTA, Японія) орієнтовані на створення національної інноваційної системи, фінансують дослідження та розвиток, надають кредити стартапам на вигідних умовах, будують мережі співпраці між

науковими установами та компаніями, і організують заходи для підтримки інновацій. Однак, незважаючи на ці переваги, такі організації мають обмеження в фінансуванні та підтримці стартапів на ранніх етапах розвитку.

Консалтингові компанії з інновацій, такі як IDC в США, надають послуги з консультування з питань стратегії розвитку, аналізують ринки та технології, розробляють бізнес-плани та рекомендації для удосконалення інноваційного процесу. Ці компанії працюють з різними галузями економіки, такими як промисловість, фінанси, медіа та інші.

Окрім того, невід'ємну роль в плануванні та реалізації інвестування інноваційної діяльності в розвинутих країнах відіграє застосування кластерної моделі. Світовий досвід підтверджує, що кластери виступають катализаторами економічного розвитку. У Європі налічується тисячі кластерів, які забезпечують значну частку робочих місць і фондів зарплат. Ці структури є не тільки інноваційними, але й здатними забезпечити високий рівень конкурентоспроможності. Дослідження також вказують на те, що кластери мають важливий внесок у зовнішньоекономічну діяльність, а також сприяють створенню нових бізнес-ідей. Вони ефективно стимулюють зайнятість та підвищують продуктивність праці.

Кластери отримують підтримку через спеціальні програми або інтеграцію в інші економічні програми. Зокрема, кластерна політика зорієнтована на інновації, дослідження, розробки та технологічну підтримку. Реалізація кластерних політик зазвичай включає змішану стратегію, охоплюючи як новітні, так і зрілі галузі, спрямовані на промислову трансформацію.

Ініціаторами та координаторами кластерів можуть бути державні та регіональні органи влади, а також приватні компанії та недержавні об'єднання. В США переважають венчурні інвестори, стартапи та державні науково-дослідні установи, в той час як в ЄС акцент робиться на регіональних органах влади.

Кластер представляє собою потужний інструмент економічного розвитку, об'єднуючи галузеві, територіальні та добровільні об'єднання організацій. Його головна мета полягає в співпраці між учасниками виробничо-

збутового ланцюжка для підвищення конкурентоспроможності та зниження економічних витрат. Зосереджуючись на створенні цінності та підтримці економічного розвитку регіону, кластери відрізняються від інших бізнес-об'єднань, зокрема галузевих бізнес-асоціацій, діяльність яких переважно спрямована на лобіювання бізнес-інтересів своїх членів

Застосування кластерної моделі в Україні залишається актуальним завдяки перспективі підвищення конкурентоспроможності, зокрема через створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу та залучення іноземних інвестицій. Незважаючи на цільові позначення кластерів в українському законодавстві, їх організація та розвиток залишаються в основному неорганізованими та потребують системного підходу та державної підтримки. Впровадження ефективних механізмів регулювання та стимулювання кластерного розвитку може стати ключовим кроком для забезпечення сталого економічного зростання України в умовах глобальної конкуренції. В Україні вже діє приблизно 50 кластерних ініціатив та кластерів, з яких 22 успішно зареєстровані на European Cluster Collaboration Platform (ЕССР). Неабияка активізація спостерігається на регіональному рівні, що свідчить про ріст інтересу до кластерної моделі [31].

Україна вже має значну кількість фахівців та організацій, які володіють експертними знаннями у сфері кластерного розвитку. Серед них активні підприємства, такі як Міжрегіональний промисловий кластер Eastern Food Technology та Львівський ІТ-кластер, а також бізнес-асоціації, наприклад, Асоціація підприємств промислової автоматизації України [31].

3.2 Концепція ефективної інноваційно-інвестиційної моделі регіонального розвитку України

Інноваційна модель розвитку економіки базується на використанні нових наукових результатів та їхньому технологічному впровадженні у виробництво. Основною метою цієї моделі є підвищення конкурентоспроможності національної економіки через виробництво та реалізацію наукомістких продуктів і послуг. Для досягнення цієї мети важливо узгоджувати стратегію розвитку інноваційної діяльності з соціально-економічними пріоритетами регіону.

Стратегія розвитку інноваційної діяльності повинна враховувати довгострокові цілі розвитку економіки та соціальної сфери. Основні цілі і завдання повинні спрямовуватися на підвищення якості життя населення та збереження навколишнього середовища.

Одним із ключових аспектів економічного розвитку є підвищення конкурентоспроможності продукції на світовому рівні через впровадження сучасних технологій і створення стійкого господарського комплексу. Активізація інноваційної діяльності включає залучення наукового, інженерного та інтелектуального потенціалу для структурної перебудови економіки, технологічної модернізації та стійкого розвитку в умовах ринкових відносин [51,52,62,63,68,69,73-76,78-80,82-83].

Можна розглядати загальні завдання стосовно стимулювання інноваційної діяльності в регіоні як дві основні групи задач. Перша група включає створення умов для реалізації маловитратних ефективних заходів, таких як створення інноваційних структур на базі наукових організацій та бізнес-інкубаторів. Друга група передбачає довгостроковий розвиток наукових досліджень для вдосконалення продукції і технологій.

Основною метою управління регіональними ресурсами повинно стати створення умов для їхнього ефективного використання. Інноваційна модель має включати систему стимулювання раціонального ресурсоспоживання, методи запобігання втратам ресурсів, програмно-цільове планування і прогнозування

розвитку господарського комплексу. Досягнення цієї мети також передбачає застосування інноваційних підходів управління та співпрацю між владою, бізнесом і громадськістю.

Зазначена концепція інноваційної моделі має за мету забезпечити ефективне використання регіональних ресурсів на основі нових наукових досліджень і впровадження економіко-математичних методів. Це включає в себе раціональне використання сировинних ресурсів, впровадження екологічно чистих технологій, стимулювання інноваційних ініціатив та впровадження методів менеджменту ресурсозбереження. Узгоджена реалізація цих принципів та підходів управління ресурсами може сприяти створенню умов для ефективного використання регіональних ресурсів і сприяти сталому економічному та соціальному розвитку регіону.

Концепція інноваційної моделі розвитку економіки регіону має на меті створення умов для ефективного використання його ресурсів на основі інновацій. До передумов ефективного використання регіональних ресурсів відносяться нормативно-правове забезпечення, а також внутрішні та зарубіжні підходи до управління цими ресурсами.

Основні напрями раціонального ресурсоспоживання включають вдосконалення структури споживаних ресурсів, зменшення експорту сировинних ресурсів, збільшення використання екологічно чистих видів ресурсів, підвищення видобутку корисних копалин, розвиток методів аналізу, прогнозування та оптимізації використання ресурсів [46-50,72,77,81,84-87]. Згідно із Законом України "Про державне прогнозування та розробку програм економічного і соціального розвитку України", передбачено розробку щорічних програм економічного і соціального розвитку регіонів, але конкретні цільові регіональні програми ресурсозбереження не визначені. Враховуючи це і вимоги щодо місцевого самоврядування, запропоновано розробку комплексної цільової регіональної програми ресурсозбереження. Ця програма спрямована на підвищення ступеня використання резервів різних видів ресурсів і виконання стандартів соціально-економічного розвитку регіону, а також на проведення єдиної ресурсозберігаючої політики в усіх галузях економіки.

3.3 Економічне обґрунтування концепції кластеризації в умовах регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку

Із метою ретельної оцінки ефективності кластера з точки зору покращення управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю, пропонується використовувати комплексний підхід. Цей підхід ґрунтується на оцінці ефективності кластера в цілому, а також на оцінці продуктивності й рівня розвитку учасників і регіону після створення кластера (рис. 3.1).

Рисунок . 3.3. Комплексний підхід до оцінки ефективності кластера

Джерело: [32].

На прикладі розвинутих країн можна стверджувати що введення в економіку кластерів посилює співпрацю між учасниками виробничо-збутового ланцюжка, тим самим підвищує конкурентоспроможність та знижує економічні витрати.

Очевидно що кластеризація, як інструмент економічного розвитку, тісно пов'язана з поняттям інноваційно-інвестиційної діяльності. Також ефект від кластеризації може проявитись в різних сферах економіки і суспільства (Таблиця 3.3.1

Таблиця 3.3.1. Сфери прояву ефекту від кластеризації

Функціональна ефективність	Відповідність структури цільовому призначенню
Інституційна ефективність	Відповідність структури правовим нормам та звичаям суспільства
Податкові відрахування	Зміна податкових надходжень через зростання обсягів реалізації, збільшення працездатності; зменшення через бартерні схеми та толлінгові контакти
Соціальна ефективність	Задоволеність трудових колективів умовами праці
Екологічна ефективність	Вплив на оточуюче середовище, дотримання екологічного законодавства, розробка екологічних програм
Функціональна ефективність	Відповідність структури цільовому призначенню

Джерело: [33].

Існуючий перелік критеріїв для оцінки результативності кластерних структур у наукових дослідженнях вітчизняних і закордонних вчених, через різноманіття запропонованих критеріїв, потребує їх оцінювання за допомогою універсальної методики. Ефективність учасників кластера в ході його формування можна оцінювати, визначаючи зміну показників економічного розвитку. Для підприємств, що є основою кластера, ефективність проявляється в різноманітних економічних вигодах: поліпшенні якості продукції, зниженні собівартості, матеріало-, фондо-, та трудомісткості виробництва, підвищенні продуктивності праці, а також у збільшенні прибутку тощо.

Важливо підкреслити практичну значущість такого підходу, який може бути використаний інвесторами та фінансовими установами. Ця методика застосовна при розробці регіональної політики конкурентоспроможності та державних програм розвитку регіону.

Оцінка ефективності кластера ґрунтується на системі показників, які використовуються на різних рівнях: макрорівні, регіональному та на рівні окремих підприємств, науково-дослідних установ і закладів освіти.

Таблиця 3.3.2 - Основні показники ефективності учасників кластера

Суб'єкти рівнів оцінки	Мета оцінювання	Показники
Підприємства, що входять до ядра кластера	Визначення доцільності вступу в кластер чи ефективності перебування	Рентабельність виробництва, продажу; Рівень витрат; Продуктивність праці; Матеріаломісткість продукції; Фондомісткість продукції; Трудомісткість продукції
Регіональні органи влади	Оцінка діяльності суб'єктів об'єднання та моніторинг ефективності кластера	Наповнення регіонального бюджету; Показники оптимізації управлінських рішень; Кількість додаткових робочих місць; Зміна інноваційного потенціалу; Приріст конкурентоспроможності регіону
Банківські та фінансові установи	Визначення економічного та фінансового ефекту від участі в об'єднанні	Рентабельність капіталу, активів, витрат; Чистий сепред; Чиста процентна маржа; Рівень іншого операційного доходу
Держава	Визначення впливу кластера на рівень економічного розвитку країни	Кількість створених нових робочих місць; Рівень скорочення виплат із безробіття; Рівень наповнення бюджету (учасниками кластера); Кількість отриманих нових проектів; Приріст конкурентоспроможності регіонів країни; Зміна інноваційного потенціалу країни, обсягу експорту, залучених інвестицій
Агентства регіонального розвитку	Оцінка діяльності суб'єктів об'єднання та моніторинг ефективності кластера	Кількість та якість запропонованих та реалізованих економічних, організаційних заходів; Підготовка законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо співробітництва всередині кластера; Кількість підготовлених та впроваджених інвестиційних проектів; Частка реалізованих інноваційних проектів у загальній кількості висунутих
Науково-дослідні установи	Визначення впливу діяльності у кластері на розвиток науки та престиж установи	Рівень і престиж наукової (науково-технічної, науково-дослідної) установи; Результативність наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності установи (кількість державних винагород, наукових публікацій, міжнародних винагород, патентів, винаходів, ліцензій, захищених дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук, доктора філософії); Індекс цитування, виконання НДР
Заклади освіти	Визначення конкурентоспроможності випускників та зв'язок науки із практичною діяльністю підприємств	Частка додаткових освітніх програм (у т. ч. авторських) у навчальних планах; Частка предметів профільного характеру на випускних курсах (класах) у навчальних планах; Частка учнів (здобувачів) переможців олімпіад різних рівнів у загальній кількості учнів

Джерело: [32].

Однак, створення інноваційних кластерів має на меті сприяти зростанню інноваційної активності підприємств та організацій. У випадку невдачі досягнення цієї мети може призвести до визнання кластерного проекту неефективним, навіть при наявності інших позитивних результатів.

Для оцінки ефективності на етапі формування кластера пропонується використовувати комплексну методику багатофакторної оцінки [33], що включає такі показники: своєчасність реалізації проектів і заходів у процесі створення кластера (X1); досягнення запланованих результатів за проектами (X2); досягнення поставлених цілей кластеру (X3).

Своєчасність реалізації проектів і заходів визначається за допомогою показника:

$$X_1 = 1 - \frac{\sum_{i=1}^m \max(d_i^p; d_i^n) - \sum_{i=1}^m d_i^n}{\sum_{i=1}^m d_i^n} \quad (3.1)$$

де d_i^p , d_i^n – реальна і запланована тривалість і-го заходу або проекту;
 m – кількість проектів та заходів по плану кластеризації.

Якщо строки дотримуються, то $X_1=1$. Якщо період реалізації заходів перевищує заплановані строки, то $X_1<1$. Чим менше X_1 , тим менш ефективним є управління кластерним проектом.

Рівень результатів по проектах (X2) оцінюється за формулою:

$$X_2 = 1 - \frac{\sum_{i=1}^m \min(r_i^p; r_i^n) - \sum_{i=1}^m r_i^n}{\sum_{i=1}^m r_i^p} \quad (3.2)$$

де r_i^p , r_i^n – реальні і заплановані результати по і-му проекту;
 m – кількість проектів..

Досягнення цілей кластеру (X3) оцінюється як середньозважений показник:

$$X_3 = \sum_{j=1}^l \frac{\min(f_j^p; f_j^n)}{f_j^n} w_j \quad (3.3)$$

де f_j^z, f_j^x – реальний і плановий розмір досягнення j -ої цілі створення кластеру;

w_j – вага j -ої цілі;

l – число цілей кластерного плану.

За даним показником можлива інтегральна оцінка досягнення поставлених цілей. Якщо всі цілі досягнуті, то $X_3 = 1$.

Використання зазначеного підходу дозволяє враховувати динаміку змін, відобразити результати на графіках та визначити допустимий діапазон значень цільових параметрів. Ефективність кластеру залежить від взаємодії його учасників у процесі інноваційної діяльності, тому для оцінки ефективності як складної економічної структури можна використовувати критерії, що були запропоновані для аналізу сучасних організаційно-виробничих формувань, базованих на спільному використанні ресурсів та капіталів. Деякі з цих критеріїв продемонстровано в Таблиці 3.3.3

Таблиця 3.3.3. - Критерії ефективності взаємодії в рамках кластеру

Показник	Формула для розрахунку	Значення
взаємної економічної доцільності	$K_{\text{взд}} = \frac{\Pi_k}{\Pi_a}, \text{ де}$ $\Pi_k \text{ – прибуток від участі в кластері і розвитку довготривалих зв'язків;}$ $\Pi_a \text{ – прибуток від участі в альтернативних проектах.}$	<p>вказує, що при розвитку інтеграційних зв'язків кожен з учасників даного процесу отримає прибуток на одиницю вкладених засобів більше, ніж при всіх інших варіантах власного розвитку, а також більше, ніж кожен з господарюючих суб'єктів аналогічного профілю, що не бере участь в кластері.</p> <p>Якщо значення пропонованого коефіцієнта менше одиниці, то, як правило, руйнуються навіть напрацьовані зв'язки</p>
структурного паритету	$K_{\text{ст}} = \frac{O_z}{O_b}, \text{ де}$ $O_z \text{ – загальна окупність витрат по кінцевому продукту;}$ $O_b \text{ – окупність витрат учасника.}$	<p>прибуток, що отримується на завершальному етапі виробничого процесу – реалізації кінцевого продукту, має розділятися на паритетній основі між всіма учасниками процесу</p>

продовження таблиці 3.3.3

прямоточності	$K_{\text{лр}} = \frac{Ч_{\text{н}}}{Ч_{\text{ф}}}$, де $Ч_{\text{н}}$ – необхідна кількість учасників кооперації; $Ч_{\text{ф}}$ – фактична кількість учасників і посередників.	указує на наявність зайвих проміжних ланок, посередників, що веде до втрати прибутку
ритмічності	$K_{\text{р}} = \frac{Д_{\text{ф}}}{Д_{\text{п}}}$, де $Д_{\text{ф}}$ – фактичний об'єм виконання робіт за досліджуваний період; $Д_{\text{п}}$ – плановий об'єм робіт.	характеризує рівномірність постачання та надання послуг, виконання робіт
охвату життєвого циклу продукції	$K_{\text{ожц}} = \frac{Ч_{\text{о}}}{Ч_{\text{с}}}$, де $Ч_{\text{о}}$ – кількість окремих операцій на етапах розробки, виробництва, а також при збуті продукції до створення структури; $Ч_{\text{с}}$ – кількість окремих операцій на етапах розробки, виробництва, а також при збуті продукції після створення структури.	вказує на результативність кооперації

Джерело [33].

ВИСНОВКИ

Інноваційний напрямок є стратегічним курсом розвитку для людства, оскільки забезпечення політичної стабільності та економічного зростання іншими шляхами виявляється неможливим. Лише ефективне використання системи управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю може дозволити Україні перетворитися на країну із високим рівнем добробуту для більшості суспільства. Побудова органічної економічної моделі, що ґрунтується на знаннях, креативності та перспективному баченні майбутнього, передбачає створення умов для перетворення науково-технічного потенціалу України в один із ключових драйверів політичного та соціально-економічного зростання. Для досягнення цих цілей необхідно розвивати науково-технічний потенціал, створювати умови для розроблення та впровадження нових технологій і продуктів, а також привертати іноземні інвестиції. Забезпечення сприятливого середовища для бізнесу, зменшення бюрократичних бар'єрів та спрощення процедур реєстрації бізнесу, а також ефективне використання ресурсів та зменшення негативного впливу на довкілля є ключовими аспектами цього процесу.

У зв'язку з важливістю консолідації суспільства в умовах значущих викликів, пов'язаних з війною та перспективами післявоєнного відновлення України, акцент ставлення на розвиток бізнес-спільнот є невід'ємним. Продовження економічного росту кластерів та впровадження кластерного підходу в українську економіку представляють собою критичні процеси, які сприяють відновленню вітчизняного виробництва, відновленню інфраструктури, логістичних мереж, національної енергетичної системи і т.д. Також вони підвищують ефективність розвитку регіональних інноваційних екосистем та створюють умови для досягнення високого рівня конкурентоспроможності. Ці процеси сприяють мобілізації трудових та інших ресурсів, необхідних для сталого розвитку української економіки.

Оцінка ефективності кластера повинна ґрунтуватися на комплексному підході, який враховує найбільшу кількість переваг від участі в кластері для кожного його учасника. Враховуються показники, що застосовуються на різних

рівнях, таких як держави, регіону, окремого підприємства – учасника кластера, агентства національного розвитку, банківських та небанківських фінансових установ, компаній, науково-дослідних установ, закладів освіти.

Оцінка результативності окремого суб'єкта господарювання, що увійшов до кластера, проводиться в залежності від основних напрямів його діяльності.

Автором в магістерській роботі виконані наступні завдання:

- систематизовано теоретико-методичні аспекти поняття «інноваційно-інвестиційна діяльність», проаналізовано вплив інноваційно-інвестиційної діяльності на економічні процеси в державі;
- розглянуто стан інвестиційного ринку в Україні та сформовано рекомендації щодо його покращення на основі світових практик щодо інвестиційного регулювання;
- проаналізовано сучасні методики оцінки та концепції управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю;
- висвітлено підходи до планування інвестування інноваційної діяльності;
- запропоновано концепцію кластеризації за для покращення регіонального розвитку України та запропоновано способи економічної оцінки в умовах регіонального інноваційно-інвестиційного розвитку.

Питання створення та підтримки концепції управління регіональною інноваційно-інвестиційною діяльністю є досить комплексним та вимагає подальшого глибокого дослідження в рамках наступних наукових робіт.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 04. 07. 2002 року № 40-IV. Зі змінами від 23.03.2017 р..[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yurfact.com.ua/zminy-do-zakonodavstva-2017>
2. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.96 №93/96-ВР із змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради. — 1996. — № 19. — ст. 80. — Режим доступу: rada.gov.ua.
3. Романчук З. З. Удосконалення фінансового регулювання залучення інвестиційних ресурсів в економіку України / З. З. Романчук, Д. В. Ванькович // Бізнес Інформ. - 2015. - № 9. - С. 140-145. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_9_22.
4. Державне регулювання інвестиційної діяльності / навч. посібник / Укл. М. А. Слатвінський. – Умань : ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. – 198 с- Режим доступу: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2306/1/Slatvinskiy_DRID.pdf
5. Пономаренко Є.Б. Роль та місце інвестицій в економічних системах / Є.Б. Пономаренко, К.В. Шиманська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць. – Житомир: ЖДТУ, 2006. - Режим доступу: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/download/103468/98686>
6. Державне регулювання економіки та економічна політика [Текст]: навч. посіб. / Г. С. Третяк, К. М. Бліщук. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. —128 с. - Режим доступу: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Biblioteka_Magistra/c3fba63b-7f37-45b7-82d5-b8046b1fd945.pdf
7. Щукін Б. М. Інвестування: Курс лекцій. - К.: МАУП, 2004. - 216 с: іл. - Бібліогр.: с. 214. - Режим доступу: <https://fingal.com.ua/content/view/1378/87/1/0/>
8. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій: методичні підходи та результати оцінювання: наукова доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянської І.З. – Львів: ІРД НАНУ, 2018. – 144 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку») - Режим доступу: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180705.pdf>
9. Інвестиційний процес і фінансово-кредитні важелі його активізації в Україні : монографія / Т. В. Майорова. — К. : КНЕУ, 2013. — 332с - Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/32610803.pdf>
10. Кононський С.І. Формування та реалізація регіональної інвестиційної політики в сучасних умовах
11. Теоретичні основи формування інвестиційної політики: регіональний аспект / О. О. Цанько // Ефективність державного управління. - 2016. - Вип. 1-2(2). - С. 92-99. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2016_1-2%282%29_13
12. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій: методичні підходи та результати оцінювання: наукова

доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянської І.З. – Львів: ІРД НАНУ, 2018. – 144 с. - Режим доступу: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180705.pdf>

13. Інвестиційний процес і фінансово-кредитні важелі його активізації в Україні : монографія / Т. В. Майорова. — К. : КНЕУ, 2013. — 332с. - Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/32610803.pdf>

14. Механізми державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / О. С. Кравчун // Теорія та практика державного управління. - 2012. - Вип. 3. - С. 323-332. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2012_3_46

15. Денисенко М. П. Державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / М. П. Денисенко, Т. Є. Денисенко // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 1 (51) . - Режим доступу: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/69235/64977>

16. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) (2010-2019) [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/inv_zd/pi_akbi/pi_akbi_u/arch_pi_akbi_u.htm

17. Інвестування в Україні: розгляд сучасного стану, рекомендації щодо залучення іноземних інвестицій / О. Ю. Дудчик, Г. В. Місілюк, І. О. Лаптев // Молодий вчений. - 2017. - № 10. - С. 878-881. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_200

18. Малий і середній бізнес в Україні дає 55% ВВП — Кабмін [Електронний ресурс] / Портал Мінфін. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/2019/06/25/38210104/>

19. Форми, методи та інструменти державного регулювання інвестиційної діяльності / Р. П. Бойчук // Право та інноваційне суспільство. - 2016. - № 2. - С. 9-17. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2016_2_3

20. Інструменти підвищення інвестиційної спроможності регіонів в контексті розкриття внутрішнього потенціалу розвитку/ [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1658/>

21. Димченко О. В. Конспект лекцій з дисципліни «Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємств міського господарства» / О. В. Димченко, О. О. Рудаченко; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 102 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/154806443.pdf>

22. Дослідження та аналітика - European Business Association. European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytyka/> (дата звернення: 11.07.2023).

23. Інфляційний звіт Національного банку України на квітень 2023 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q2.pdf?v=4 (дата звернення: 11.07.2023).

24. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : [навч. посіб.] ; 2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : Вікар, 2002. – 374 с.

25. Сосько С. П. Ринок і регіоналістика / С. П. Сосько, В. І. Мустафін. – К. : Ніка-Центр, 2002. – 395 с.

26. Institutional Investor. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.institutionalinvestor.com>.
27. Euromoney's Country Risk Rankings [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.euromoney.com>.
28. Moody's Investor Service [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.moody.com>.
29. Петровська С. А. Оцінки інвестиційної привабливості регіону: порівняльний пофакторний аналіз. *Механізм регулювання економіки*. 2012. Т. 2. С. 90–98.
URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_10/S_A_Petrovs_kaEvaluation_of_investment_attractiveness_of_the_region_a_comparative_factor_analysis.pdf (дата звернення: 30.11.2023).
30. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналіт. доп. / С. О. Біла, Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко, В. І. Жук [та ін.]; за ред. С. О. Білої. – К. : НІСД, 2011. – 80 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-03/innovation_Bila.indd-bb655.pdf
31. Залознова Ю. С., Солдак М. О. Міжнародний високотехнологічний кластер як складова сучасної концепції європейської інтеграції до науково-освітнього та інноваційного простору. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 2 (41). С. 113-126. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).113-126](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).113-126)
32. Іванченко Г. В. Оцінка очікуваної ефективності кластера як основа для прийняття рішень щодо кластероутворення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 6/1. С. 136–139.
33. Пічугіна М. А. Оцінка ефективності діяльності інноваційного кластеру. *Ефективна економіка*. 2010. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=245> (дата звернення: 01.12.2023).
34. Гімпель В.В. Еколого-економічне обґрунтування кластерних формувань для забезпечення сталого розвитку регіону: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.06. Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / В.В. Гімпель. – Суми: СумДУ, 2013. – 20 с.
35. Білега О.В. Оцінка ефективності мотиваційних механізмів управління розвитком кластерів / О.В. Білега // *Вісник соціально-економічних досліджень*. – 2012. – Вип. 1 (44). – С. 147–152.
36. Waits M.J. The Added Value of the Industry Cluster Approach to Economic Analysis, Strategy Development, and Service Delivery// *Economic Development Quarterly*, Vol.14. – №3. – February 2000. – 35-50.
37. Christensen P., McIntyre N., Pikhholz L. Bridging Community and Economic Development: A Strategy for Using Industry Clusters to Link Neighborhoods to the Regional Economy [Electronic Resource] – Mode of access: www.cluster-research.org - (дата звернення: 01.12.2023).
38. Карпенко А. В. Механізм управління розвитком кластерів в Україні як особливою формою бізнес-спільнот. *Економіка і організація управління*. 2023. № 2 (50). С. 61–75.
URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/14134/14038> (дата звернення: 02.12.2023).

39. Шипоша В., Трушкіна Н., Уткін В. Сутнісна характеристика кластерних структур промислових регіонів у національному господарстві України. *Věda a perspektivy*. 2022. № 9(16). С. 79-99
40. Самборський О. В., Гласов П. В. Сучасна кластерна політика України: проблеми та перспективи. *Агросвіт*. 2021. № 11. С. 57-64.
41. Задоя О. А. Кластеризація: проблеми поєднання європейського досвіду з українськими реаліями. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2020. № 1 (28). С.59-67.
42. Ратинський В. Стратегія розвитку економічної політики держави в галузі інноваційно-орієнтованої виробничої бізнес-інфраструктури. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 81. № 1. С. 147-154.
43. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мохонько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності: начальний посібник для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 073 Менеджмент. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. 186 с.
44. Редзюк Є. В. Глобальний інноваційно-інвестиційний розвиток і місце України в цьому процесі. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. *Науково-практичний журнал*. 2017. Вип. 11. С. 27–35
45. Станасюк Н. С. Інтелектуально-інноваційні кластери як основа становлення інноваційно-орієнтованої моделі розвитку в державі. Сучасні детермінанти розвитку бізнес-процесів в Україні зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. Київ: Київський національний університет технологій та дизайну, 2019. С. 147–150.
46. Вороненко В. І. Обґрунтування напрямів розвитку сонячної енергетики для України // *Енергоефективність та відновлювальна енергетика в Україні: проблеми управління / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. І. М. Сотник. – Суми : ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2019. – С. 72-85. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80025>*
47. Вороненко В.И., Бурлакова И.М.. Эфффекты от использования энергетических природных ресурсов в странах Европейского союза и Украине. *Економіка та держава*. 2018. № 7. С. 61-66. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/70636>
48. Вороненко В.И., Горобченко Д.В. Теоретические модели анализа эколого-экономического развития. *Економічний простір: Збірник наукових праць*. 2020. № 157. С. 65-68. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83711>
49. Вороненко В.І., Гриценко П.В., Омеляненко В.А. Визначення індикаторів та рівнів регуляторної ефективності податкових інструментів на національному та світовому рівнях. Проблеми та перспективи забезпечення макроекономічної стабільності : монографія / за ред. С. В. Леонова і М. М. Бричко. Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 65-75. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90488>
50. Вороненко В.І., Кубатко О.В., Ковальов Б.Л., Гриценко П.В., Омеляненко В.А. Динаміка цифрової трансформації соціально-економічних та екологічних систем. *Агросвіт*. 2022. № 15-16. С. 15-22. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89229>

51. Гриценко П., Коваленко Є., Вороненко В., Смакоуз А., Степаненко Є. Аналіз дефініції «зміни» як економічної категорії. Механізм регулювання економіки, (1 (91), 92-98. URL: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.91.07>
52. Дяченко, А. В., Карінцева, О. І., Тарасенко, С. В., Харченко, М. О., Мазін, Ю. О., Кисильова, К. С. Формування інноваційного інструментарію економічної політики в умовах розвитку світової економічної кризи 2019- 2020 рр. в Україні // Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 21-40. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.93.02>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85737>
53. Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>
54. Економіка розвитку: європейський досвід упровадження досягнень Industries 3.0, 4.0 та 5.0. : навч. посіб. / за ред. Л. Г. Мельника, Ю. М. Завдов'євої. Суми : Університетська книга, 2022. 608 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91525>
55. Економіка та бізнес-інновації: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника, д.е.н., проф. О. І. Карінцевої. – Суми : Університетська книга, 2023. – 702 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91523>
56. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Пономарьова, Г. С. Підвищення ефективності бізнес-процесів на виробничому підприємстві // Механізм регулювання економіки. 2020. № 4. С. 58-69. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83754>
57. Лукаш, О., Дерев'яноко, Ю., Васильєва, Т., & Танащук, М. (2022). Формування конкурентного середовища у освітньому просторі: роль освітніх провайдерів. Механізм регулювання економіки, (3-4(97-98), 31-39. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.08>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90532>
58. Мельник Л. (2021) Сучасні тренди економічного розвитку: Досвід ЄС та практика України: підручник / за ред. Л. Г. Мельника. Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2021. 432 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89235>
59. Мельник Л. Г., Маценко О. М., Дериколенко О. М., Кириленко М. В., Стародуб І. А. Економіка підприємств, територій та макроекономічних систем в умовах цифрових трансформацій: від стабільності й лінійного мислення до антикрихкості та нелінійного, інноваційного мислення // Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 67-78. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.93.06>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87532>
60. Мельник, Л. (2022). Росія – країна, побудована на порушенні божих заповідей: погляд економіста . Механізм регулювання економіки, (3-4(97-98), 141-150. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.10>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90536>
61. Мельник, Л., Ковальов, Б. (2020). Проривні технології в економіці і бізнесі (Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових

революцій. Сумський державний університет, с. 180.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>

62. Ніколаєв С.О., Вороненко В.І., Ковальов Б.Л., Гриценко П.В., Одеволе О.О. Блокчейн як фактор цифрової трансформації економіки України. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». 2021. №2. С. 16-23. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85043>

63. Омеляненко В.А., Литвиненко С.М., Вороненко В.І. Аналіз потенціалу конвергенції біо- та нанотехнологій в космічній галузі (національний та міжнародний аспект). Інновації і трансфер технологій: методи, моделі та механізми управління: колективна монографія / за ред. д.е.н. В.А. Омеляненка. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2023. С. 284-296.

64. Сотник І. (2018) Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / І. Сотник, Л. Таранюк. – Суми: Університетська книга, 2018. – 572 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>

65. Сучасні тренди економічного розвитку. Книга 1: Трансформації економічних систем: досвід ЄС в реалізації Industries 3.0, 4.0, 5.0: навчальний посібник / за ред. Л. Г. Мельника. Суми: Університетська книга, 2022. 608 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91526>

66. Сучасні тренди економічного розвитку. Книга 2: Кращі практики ЄС для сестейнового розвитку : навч. посіб. / за ред. Л. Г. Мельника, Ю. М. Завдов'євої. Суми : Університетська книга, 2022. 608 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91527>

67. Babenko V., Matsenko O., Voronenko V., Nikolaiev S., Kazak D. Economic prospects for cooperation the European Union and Ukraine in the use of blockchain technologies. The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism. 2020. № 12. С. 8-17. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83746>

68. Hrytsenko P., Voronenko V., Kovalenko Ye., Kurman T., Omelianenko V. Assessment of the development of innovation activities in the regions: Case of Ukraine. Problems and Perspectives in Management. 2021. 19(4). P. 77-88. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85729> (SCOPUS)

69. Hrytsenko, P.V., Kovalenko, Y.V., Voronenko, V.I., Smakouz, A.M., Stepanenko, Y.S. Analysis of the Definition of “Change” as an Economic Category. Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 1. С. 92-98. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/84025>

70. Ji, Z., & Sotnyk, I. (2023). Economic analysis of energy efficiency of China's and India's national economies. Mechanism of an Economic Regulation, (1(99)), 11-16. <https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.02>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91221>

71. Jianming Mu, Goncharenko O. S., Chortok Yu. V., Yaremenko A. H. Peculiarities of Formation of the Region's Logistics Infrastructure on the Basis of Eco-Innovations Within the Framework of Stakeholders' Partnership in the Enterprise-Region-State System // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 4. P. 22-29. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.94.03>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87514>

72. Karintseva O. I., Yevdokymov A. V., Yevdokymova A. V., Kharchenko M. O., Dron V. V. Designing the Information Educational Environment of the Studying Course for the Educational Process Management Using Cloud Services. *Механізм регулювання економіки*. 2020. № 3. С. 87-97. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2020.89.07>

73. Kovalov, B., Karintseva, O., Kharchenko, M., Khymchenko, Y., & Tarasov, V. (2023). Methods of evaluating digitization and digital transformation of business and economy: the experience of OECD and EU countries. *Економіка розвитку систем*, 5(1), 18-25. <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2023-1-3> <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91585>

74. Kubatko, O. V., Kubatko, O. V., Sachnenko, T. I., Oluwaseun, O. O. Organization of Business Activities with Account to Environmental and Economic Aspects // *Mechanism of Economic Regulation*. 2021. № 2. P. 76-85. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.92.08> <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85180>

75. Kubatko, O., Merritt, R., Duane, S., & Piven, V. (2023). The impact of the COVID-19 pandemic on global food system resilience. *Mechanism of an Economic Regulation*, (1(99)), 144-148. <https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.22> <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91371>

76. Lukash, O. A., Derev`yanko, Y. M., Kozlov, D. V., Mukorez, A. I. Regional Economic Development in The Context of the COVID-19 Pandemic and the Economic Crisis // *Mechanism of Economic Regulation*. 2021. № 1. P. 99-107. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.91.08> <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/84026>

77. Melnyk, L. Hr., Shaulska, L. V., Mazin, Yu. O., Matsenko, O. I., Piven, V. S., Konoplov, V. V. Modern Trends in the Production of Renewable Energy: the Cost Benefit Approach // *Mechanism of Economic Regulation*. 2021. № 1. P. 5-16. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.91.01> <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83761>

78. Melnyk, L., Karintseva, O., Kubatko, O., Derev`yanko, Y., & Matsenko, O. (2022). Restructuring of socio-economic systems as a component of the formation of the digital economy in Ukraine. *Mechanism of an Economic Regulation*, (1-2(95-96)), 7-13. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.95-96.01> <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89627>

79. Melnyk, L., Kovalov, B., Mykahilov, S., Mykhailov, S., Skrypka, Y., & Starodub, I. (2022). Dynamics of reproduction of economic systems in the transition to digital economy – in the light of synergetic theory of development*. *Mechanism of an Economic Regulation*, (3-4(97-98)), 7-14. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.01> <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90520>

80. Melnyk, L., Matsenko, O., Kalinichenko, L., Holub, A., & Sotnyk, I. (2023). Instruments for ensuring the phase transition of economic systems to management based on Industries 3.0, 4.0, 5.0. *Mechanism of an Economic Regulation*, (1(99)), 34-40. <https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.06> <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91226>

81. Nesterenko V., Dolhosheieva O., Kirilieva A., Voronenko V., Hrytsenko P. «Green» vector of the economic development of the country. *Mechanism of*

Economic Regulation. 2021. № 3. C. 82-90.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87533>

82. Nikulina, M., Sotnyk, I., Derykolenko, O., & Starodub, I. (2022). Unemployment in Ukraine's economy: COVID-19, war and digitalization. Mechanism of an Economic Regulation, (1-2(95-96), 25-32.
<https://doi.org/10.32782/mer.2022.95-96.04>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89630>

83. Omelyanenko V., Pidorychev I., Voronenko V., Andrusiak N., Omelianenko O., Fyliuk H., Matkovskyyi P., Kosmidailo I. Information & Analytical Support of Innovation Processes Management Efficiency Estimations at the Regional Level. International Journal of Computer Science and Network Security. 2022. Vol. 22, No. 6. P. 400-407. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89615>

84. Sotnyk I. M., Nahorni M. V., Maslii M. Yu., Nikulina M. P., Yehorov Y. V. Problems of Unemployment in Ukraine Under the COVID-19 Pandemic // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 3. P. 88-96. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.93.08>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87534>

85. Sotnyk, I. M., Matsenko, O. M., Popov, V. S., Martymianov, A. S. Ensuring the Economic Competitiveness of Small Green Energy Projects // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 1. P. 28-40. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.91.03>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/84021>

86. Tambovceva, T. T., Melnyk, L. Hr., Dehtyarova, I. B., Nikolaev, S. O. Circular Economy: Tendencies and Development Perspectives // Mechanism of Economic Regulation. 2021. № 2. P. 33-42. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.92.04>

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85156>

87. Voronenko V., Horobchenko D. Approaches to the Formation of a Theoretical Model for the Analysis of Environmental and Economic Development. Journal of Environmental Management and Tourism. Craiova: ASERS Publishing, 2018. Vol. 9, Issue Number 5(29). P. 1108-1119.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/77227>